

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

مدرسه علمیه الراضیه (سلام الله علیها)

شهرستان اسدآباد

موضوع:

دلایل بی‌توجهی برخی از جوانان به دین و نماز و راهکارهای رفع آن

نویسنده: زهرا فهلی^۱

۱ - رتبه علمی: طلبه سطح دو. حوزه علمیه الراضیه، اسدآباد.

چکیده

پیشگیری از فساد و فحشاء یکی از موضوع‌های بسیار مهم در جوامع بشری است. دین و احکام آن به عنوان یکی از عوامل مؤثر در پیشگیری از مفاسد می‌باشد. دین اسلام برای پیشگیری از مفاسد و اصلاح جامعه دستوراتی را بیان نموده است. یکی از این دستورات امر به نماز می‌باشد، که اگر افراد جامعه به این رهنمودها ایمان داشته و به آن عمل کنند از بسیاری از مفاسد پیشگیری می‌شود. به همین روی در این پژوهش تلاش شده است تا با روش تحلیلی و توصیفی به بررسی آثار نماز در انسان و نقش آن در پیشگیری از فساد و فحشاء و عللی که باعث شده است جوانان نسبت به دین و انجام این فریضه‌ی الهی بی‌توجه باشند، پرداخته شود.

یکی از علل دور ماندن از خداوند، کم‌اهمیتی و بی‌توجهی به نماز است. نماز با داشتن اثر تربیتی، رفتاری و روان‌شناختی (مانند انضباط، گناه‌فردزدایی، کبرزدایی . . .) بازدارنده از زشتی‌ها می‌تواند به پیشگیری از فساد و فحشاء منجر شود. در این زمینه تحقیقاتی انجام شده که از آثار و نوشته‌های آنان در این مقاله استفاده شده است.

کلید واژگان: نماز، جوان، دین

۱- مقدمه

در قرآن کریم آیهی ۳۰ سورهی روم آمده است: «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ»، «به آیین فطرت و دین حقّ توجّه نما، به آن فطرتی که خداوند تمام بشر را همراه آن آفریده است، فطرتی که در خلقت انسان همواره ثابت است و هرگز تغییر نمی‌کند این است آیین استوار و تزلزل ناپذیر الهی.» امام صادق (ع) در بیان تفسیر این آیه می‌فرماید: «خداوند بشر را با فطرت خداپرستی آفریده.»، «همچنین رسول اکرم (ص) نیز در این موضوع چنین فرموده‌اند که: «هر موجودی با فطرت مذهبی و معرفت الهی متولد می‌شود تا اینکه پدر و مادر او را به آیین یهودیت و نصرانیت بار می‌آورند.»

نماز عنصر اصلی همه ادیان توحیدی است و پیامبران الهی بعد از دعوت مردم به توحید و یگانگی خداوند، مردم را به سمت نماز و نیایش دعوت کرده‌اند. در اسلام نماز به عنوان ستون دین یاد می‌شود. و اگر کسی نماز را به جا نیاورد از قلمرو اسلام خارج می‌شود. بدون تردید در ذات دین هیچ عنصر دین ستیز وجود ندارد، اما چرا برخی از جوانان نسبت به این فریضه کم توجّه یا بی‌توجّه می‌باشند. پدیده‌ی بی‌میلی به نماز به عنوان یک پدیده‌ی اجتماعی، عینی، رفتاری معلول ماهیت خود دین نیست، بلکه علت آن را باید در خارج از قلمرو دین بررسی کرد.

۲- بیان مسئله

دوره‌ی جوانی از دوران حساس و بسیار مهم زندگی یک فرد می‌باشد و رنگ و بوی نماز در این دوره باید بیشتر احساس شود تا انسان از پل نجات به گمراهی نیفتد. متأسفانه جوانان تصویر زیبایی از نماز ندارند و فقط آن را خم و راست شدن می‌بینند و همین باعث می‌شود نسبت به نماز بی‌توجّه و بی‌رغبت شوند. هدف اصلی از این تحقیق تأثیر نماز و اینکه چه چیزی باعث بی‌رغبتی جوانان به نماز و دین می‌شود.

۳- مفهوم شناسی

۳-۱- نماز

۳-۱-۱- مفهوم واژه نماز از نظر لغوی

عده‌ای معتقدند واژه نماز در لغت فارسی از لفظ پهلوی «نماک» گرفته شده که آن هم از ریشهٔ ایران باستانی واژهٔ «نم» به معنای خم شدن و تعظیم کردن گرفته شده است.^۱

از جمله معانی نماز در کتاب‌های لغت فارسی عبارتند از: بندگی، اطاعت، سجود، پرستش، خدمتکاری و فرمان‌برداری.^۲

۳-۱-۲- مفهوم واژه نماز از لحاظ اصطلاحی

نماز واژه‌ای فارسی است که برای صلاه به کار می‌رود. نماز به معنای خم و راست شدن، سرفروود آوردن برای ستایش خداوند، اظهار بندگی و اطاعت.^۳

عبادت مخصوص مسلمانان که بر طبق نص صریح قرآن کریم در هر روز پنج نوبت بر مسلمانان واجب گردید است. این پنج نوبت را با نام‌های نماز صبح، نماز ظهر، نماز عصر، نماز مغرب و نماز عشاء می‌شناسند.^۴

۳-۲- جوان

۳-۲-۱- جوان در لغت

جوان در لغت به معنای بُرنا، هر آن چیزی که از عمر آن نگذشته باشد، شاب مقابل پیر یا جوان در فرهنگ عمید به معنای انسان یا حیوان یا درخت که به میانه‌ی عمر طبیعی خود رسیده باشد.^۵

۳-۲-۱- جوان در اصطلاح

جوانی را بین ۲۵ تا ۳۰ سالگی می‌گویند. دوره‌ای که فرد به کمال و رشد بدنی خود رسیده، توانایی‌های شناختی و زبانی و رشد اجتماعی او از کیفیت بالایی برخوردار است و تغییرات مربوط به انسجام هویت و برجسته و شوق آفرین است.^۶

۱ - ابن خلف تبریزی، برهان قاطع، ج ۴، ص ۲۱۶۷.

۲ - دهخدا، فرهنگ دهخدا، ج ۱۴، ص ۲۲۷۳۱.

۳ - عمید، فرهنگ عمید، ص ۲۵۱.

۴ - معین، فرهنگ معین، ذیل واژه نماز.

۵ - دهخدا، فرهنگ دهخدا، ج ۸، ص ۱۱۴۱۸.

۶ - لطفی، روانشناسی رشد، ص ۲۱۳.

۳-۳-۳- دین

۳-۳-۱- دین در لغت

کلمه‌ای عربی در معانی مختلف به کار رفته مانند: کیش، ملت، طریقت، مقابل کفر.^۱

۳-۳-۲- دین در اصطلاح

مسلمانان دین را عبارت از مجموع قواعد و اصولی می‌دانند که انسان را به پروردگار نزدیک کند. در تداول استعمال عامه در بعضی موارد ملت و مذهب در ردیف دین به کار رفته، اما درحقیقت میان آنها تفاوت است در قرآن از ملت ابراهیم به حنیف تعبیر شده است. دین حنیف همان دین فطری است.^۲

۴- نقش و آثار نماز در شخصیت جوانان

دوران جوانی از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد؛ زیرا شخصیت انسان در این دوره شکل می‌گیرد. پیامبر اکرم ﷺ در تکریم و احترام جوانان می‌فرماید: «فضیلت و برتری جوان عابد که از آغاز ایام جوانی خدا را عبادت می‌کند بر پیری که در وقت پیری مشغول عبادت گردد؛ چون فضیلت پیغمبران است بر سایر مردم.»^۳

طبق این حدیث و احادیث گرانمایی که در این زمینه است، از منظر علم و دین در تمام طول عمر انسان هیچ مرحله‌ای مهم‌تر و مؤثرتر از دوره‌ی جوانی نیست؛ زیرا جوان منعطف و تأثیر پذیر است. در این بخش به برخی از تأثیرات نماز بر شخصیت جوان می‌پردازیم:

۴-۱- وفادار و متعهد

یکی از تأثیرات نماز بر روی فرد می‌توان به تعهد و وفادار بودن اشاره کرد. انسان در پنج باری که سر به زمین می‌زند تمرین عهد بستن و عمل کردن به آن را انجام می‌دهد. پرستش خدا و ترک پرستش خدا عهدی است که بنده با خدا بسته است. در آیه‌ی ۶ سوره‌ی مبارکه‌ی یس می‌فرماید: «أَلَمْ أَعْهِدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ

۱ - دهخدا، فرهنگ دهخدا، ج ۸، ص ۱۱۴۸.

۲ - همان.

۳ - خلیلی، نقش نماز در شخصیت جوانان، ص ۲۲.

نیز مرحله اخلاق «دیگر پیرو» (تقلیدی) را پشت سر گذاشته و وارد مرحله اخلاق «خود پیرو» گردیده است. او از هر مانعی - هر چند - تخیلی گریزان است و می خواهد در رفتار، گفتار، تفکر و انتخاب آزاد باشد.

گرچه عدم تربیت صحیح روحیه استقلال طلبی و پیروی بی چون و چرا از غرایز و لذت طلبی افراطی، برای جوان بسیار خطرناک است، اما در بدو امر، هر چیزی که بخواهد محدودیتی برای او ایجاد کند امری ناخوشایند تلقی می شود، مگر اینکه راه کارهای دین برای ارضای سالم غرایز به خوبی برای او ترسیم شود. یقین به حقایق با عظمتی همچون آفریدگار جهان، پیامبران الهی و رستاخیز نوعی تعهد در انسان پدید می آورد.^۱

۶-۳- شناخت جوان

مشکل رهبری نسل جوان، نفهمیدن زبان، منطق، احساسات ویژه و خواسته های واقعی آنان است. دوره جوانی اقتضائات خاص خود را دارد. جوانان به دلیل ناپختگی، کم تجربگی، احساسات شدید و مشکلات بلوغ، به طور طبیعی، خطاپذیرند. از طرفی، روحیه استقلال طلبی، زمینه چالش ها و تضادهایی را میان آنان و بزرگ ترها به وجود می آورد. از این رو هم نحوه برخورد با جوانان بسیار ظریف و حساس است و هم برای رهبری آنان، نیازمند شناخت دقیق از روحیاتشان می باشیم.

بعضی افراد بدون توجه کافی به واقعیات دوران نوجوانی و جوانی و مشکلات ویژه آنان، واکنش تندی از خود نشان می دهند و چه بسا یک برخورد نسنجیده، برای همیشه جوان را از ورود به مسائل دینی برحذر دارد و همین باعث شود شبهات خود را در دلش نگه دارد و سال ها با آن درگیر باشد.

طرح شبهه از سوی جوانان را نباید بر بی دینی آنان حمل کرد. پرسش، حق جوان است. جوان با ده ها سؤال بنیادی روبه رو است. پس باید با آغوش باز از پرسش های نسل جوان استقبال کرد. به سؤال های آن ها جواب داد و حتی تشویق هایی برای سؤال کردن در نظر گرفت.

شهید مطهری نیز برای آموزش دینی جوانان به ضرورت شناخت آنان تأکید می نماید: «ابتدا باید نسل جوان را بشناسیم. نسل جوان، مزایا و عیب هایی دارد، زیرا این نسل یک نوع ادراکات و احساسات دارد که در

۱ - مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه، تهاجم فرهنگی، ص ۱۴۱-۱۴۲.

گذشته نبود، از این جهت باید به او حق داد. در عین حال یک انحرافات فکری و اخلاقی نیز دارد و باید آن ها را شناخت و چاره کرد...^۱

۶-۴- معرفی صحیح سیره و گفتار معصومان (علیهم السلام)

ما می دانیم گوشت و پوست مردم ما به ویژه جوانان، با عشق و محبت به اهل بیت (ع) آمیخته است. از سوی دیگر معارف اهل بیت (ع) به گونه ای غنی است که اگر دقیق و صحیح معرفی شود جوانان به دین بیش تر توجه می کنند. امام رضا (ع) فرمود: «اگر مردم زیبایی های کلام ما را بدانند، از ما پیروی می کنند.»^۲

شخصی به نام خيثمه می گوید: بر امام باقر (ع) وارد شدم. حضرت فرمود: «ای خيثمه! شیعیان ما محبت در دلشان افکنده می شود و آنان ما را دوست دارند، در حالی که ما را ندیده و کلام ما را نشنیده اند. اگر آنان ما را ببینند و کلام ما را بشنوند، بر هدایت آنان افزوده می شود.»^۳ امام رضا (ع) نیز فرمود: «تقوا و ورع را مراعات کنید. امانت دار و راست گو باشید. نسبت به همسایه ها خوش رفتار باشید. این ها چیزهایی است که محمد (ص) بدان ها سفارش کرده است. در بین مردم نماز را برپا کنید و به دیدار خویشان خود بروید و به عیادت مریضان بروید. در تشییع جنازه ها شرکت کنید. زینت ما باشید و باعث زشتی و وهن ما نباشید. ما را پیش چشم مردم، بد جلوه ندهید و باعث نشوید که مردم به ما بدبین شوند.»^۴

۱ - رهبری دینی نسل جوان، مجله پیوند، شماره ۲۶۰، ص ۱۸.

۲ - مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۵۱.

۳ - همان، ج ۷۸، ص ۳۴۸.

۴ - سنگری، «چگونه می توان میان جوان و نماز پیوند آفرید؟»، ص ۳۲.

نتیجه گیری

عنوان این مقاله آثار نماز و عوامل بی‌توجهی جوانان به نماز می‌باشد. آنچه از این تحقیق بر می‌آید یکی از عواملی که سبب شده جوانان در مقابل بسیاری از شبهات پیرامون خود بی‌پاسخ بمانند همان ضعف معرفتی نسبت به دین است. بی‌توجهی به نماز و دین از جمله معضلاتی است که جوامع مسلمان را گرفتار کرده است. عواملی چون: خانواده با تربیت نامناسب، دوستان ناباب و محیط فاسد و ... زمینه ساز در این امر بوده‌اند و به آن دامن می‌زنند. آنچه در این تحقیق به آن پرداخته شده از آن نتیجه می‌گیریم شناخت دین از ضروریات زندگی بشر است و انسان برای رسیدن به آن هدفی که خداوند برایش قرار داده، یعنی سعادت و کمال نیازمند اجرای بایدها و نبایدها است و این ضعف معرفتی است که پایه‌های اعتقادی جوانان را به سمت بی‌توجهی به دین و اصول دین و نماز سوق می‌دهد.

فهرست منابع

*قرآن کریم.

- ۱- ابن خلف تبریزی، محمدحسین (بی تا). **برهان قاطع**، (تحقیق: محمد معین)، ج ۴، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ۲- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۱). **بنیان مرصوص**، قم: اسراء.
- ۳- خلیلی، مصطفی (۱۳۷۸). **نقش نماز در شخصیت جوانان**. قم: انتشارات زائر.
- ۴- داوودی، محمد. (۱۳۹۶). **خانه بهشتی، اصول و روش های دعوت فرزندان به نماز**. تهران: موسسه فرهنگی انتشاراتی ستاد اقامه نماز.
- ۵- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۲) **لغت نامه دهخدا**. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ۶- راشدی، حسن (۱۳۸۰). **نماز شناسی**. ج ۱. قم: انتشارات مهر.
- ۷- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۰۴ق). **مفردات الفاظ قرآن**. بیروت: دار القلم.
- ۸- سنگری، محمدرضا (اسفند ۱۳۸۵). «چگونه می توان میان جوان و نماز پیوند آفرید؟». مجله پیوند. شماره ۲۴۳.
- ۹- شیرازی، محمدحسین. (۱۴۲۷ق). **الفقه الرأی العالم و العالم**، بیروت: دارالعلم.
- ۱۰- طباطبایی حکیم، محمدسعید. (۱۴۳۳ق). **منهاج الصالحین**، ج ۳، قم: دار الهلال.
- ۱۱- طلاعبدی، خورشید (شهریور ۱۳۹۹). **بررسی الزامات اثر گذاری نماز بر نسل جوان**.
- ۱۳- طوسی، محمد بن حسن (۱۳۶۵). **تهذیب الأحکام**. ج ۲. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
- ۱۴- عجمی، هادی (۱۳۹۷). «**عوامل و عواقب سستی و ترک نماز**». نشریه ره توشه. شماره ۱۵۶.
- ۱۵- عمید، حسن (۱۳۶۴). **فرهنگ عمید**. تهران: امیر کبیر.
- ۱۶- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق). **اصول کافی**. ج ۲. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
- ۱۷- لطفی، حسین (بی تا). **روانشناسی رشد**. تهران: انتشارات سمت.
- ۱۸- مجلسی، محمدباقر (۱۴۱۴ق). **بحار الأنوار**، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی.
- ۱۹- مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه، **تهاجم فرهنگی**، تهران، انتشارات معاونت فرهنگی سپاه، ۱۳۷۸.

- ۲۰- مصباح یزدی، محمدتقی. (۱۳۸۲). **تهاجم فرهنگی**، تهران: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- ۲۱- مطهری، مرتضی (۱۳۷۹). **حماسه حسینی**. ج ۲. تهران: صدرا.
- ۲۲- معین، محمد (۱۳۸۸). **فرهنگ معین**، تهران: امیر کبیر.
- ۲۳- مکارم شیرازی، (۱۳۷۷). **اخلاق در قرآن**. ج ۱، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع).
- ۲۴- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۴). **تفسیر نمونه** (جلدهای ۱ تا ۲۷). تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۲۵- ملکی تبریزی، جواد (۱۳۷۲). **اسرار الصلاة**. (مترجم: رضا رجب زاده) تهران: پیام آزادی.
- ۲۶- موسوی، محمد اسماعیل. (خرداد ۱۳۸۰) **رهبری دینی نسل جوان**. مجله پیوند. شماره ۲۶۰.